

R A K E N D U S L I K U
ANTROPOLOOGIA
K E S K U S

Norway
grants

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

Alaealise õigusrikkuja kasutajateekond ja kogemus

Uuringu läbiviija	Rakendusliku Antropoloogia Keskus
Uuringu tellija	Justiitsministeerium
Eesmärk	<p>Uuringu eesmärk on antropoloogilise lähenemise ja kasutajateekonna kogemuse analüüsi kaudu anda ülevaade, kuidas noored ise ning nende lähikondlased tajuvad, mõtestavad ja kogevad õigusrikkumisele järgnevat menetlusprotsessi. Uuring võimaldab esile tuua menetluses osalevate noorte ja nende perede vaate. Uuringu eesmärk ei ole teha kõikehõlmavat kasutajakogemuse ülevaadet, vaid läbi kvalitatiivse lähenemise tuua välja detailseid kogemusi, hinnanguid ja mõtteid, mis menetlusosalistel noortel ja nende peredel menetluses tekkisid.</p> <p>Uuring on osa alaealiste õigusrikkujate kohtlemise 2018. aasta muudatuste hindamise paketest.</p> <p>Lühikokkuvõtte toob välja menetlustoimingute pingekohad nii noorte kui vanemate vaates. Seejärel on tutvustatud spetsialistide pakutud lahendusi.</p>
Meetodid	<ul style="list-style-type: none">• Septembris 2020 – veebruar 2020 viis RAK läbi viie noore õigusrikkuja menetlustoimingute osalusvaatlused, vesteldi noorte ja nende vanematega ning viidi läbi intervjuud menetlustoimingutega seotud spetsialistidega (nt politseiurija, noorsoopolitseinik, prokurör, kaitsja, kohtunik, lastekaitse töötaja jt) ning alaealiste esindamise ja vaimse tervise teemal fookusgruupiintervjuud vastavate spetsialistidega. Kokku osales uuringus 34 spetsialisti.• 12. märtsil 2021 toimus veebitöötuba alaealiste õigusrikkujatega menetlustoimingutel kokkupuutuvatele spetsialistidega, et sõnastada toimivad praktikad, mida veelgi laialdasemalt kasutusele võtta, ja väljakutsed, millele lahendust otsida.

UURINGUS OSALENUD NOORED

Vanus: 19

Emakeel: eesti keel

Elukoht: Lõuna-Eesti linn

Pere toetus: vähene pere toetus, ta elas enne 18-aastaseks saamist lastekodus

Mitmendat korda menetlusprotsessis osaleja (sh varem ka vanglakaristust kandnud)

Teod: peamiselt vargused, kergemate kehavigastuste tekitamine

Määrati 1 aasta ja 2 kuu pikkune vanglakaristus

Vanus: 12

Emakeel: vene keel

Elukoht: Ida-Virumaa linn

Pere toetus: pere toetus puudub; ta elas turvakodus, nüüd lastekodus

Mitmendat korda menetlusprotsessis osaleja. Ei osalenud kriminaalmenetluses, sest pole veel süüvõimelises eas

Väärteod: pisivargused, suitsetamine ja turvakodu kodukorra rikkumised jms

Kannatanu kogemus: spetsialistid kahtlustavad, et tüdruk on seksuaalse väärkohtlemise ohver

Vanus: 17

Emakeel: eesti keel

Elukoht: Põhja-Eesti tõmbekeskus

Pere toetus: kesine pere toetus

Mitmendat korda menetlusprotsessis osaleja

Teod: peamiselt vargused, sissetung, väikeses koguses narkootikumide käitlemine ja kergemate kehavigastuste tekitamine

Määrati kohustusteks: pakett, mis sisaldab erikoolis 9. klassi lõpetamist, pärast seda elektroonilist valvet ja käitumiskontrolli

Vanus: 15

Emakeel: eesti keel

Elukoht: Lõuna-Eesti väikelinn

Pere toetus: tugev pere toetus

Esimest korda menetlusprotsessis osaleja

Teod: poevargus

Määrati kohustuseks: essee kirjutamine

Vanus: 14

Emakeel: vene keel

Elukoht: Harjumaa linn

Pere toetus: pere toetus olemas, elab vanavanematega

Esimest korda menetlusprotsessis osaleja

Teod: kergemate kehavigastuste tekitamine

Määrati kohustusteks: psühholoogi külastused ja riskimaandavad vestlused prokuratuuri konsultandiga

Kahe uuringusse sobiva kandidaadiga jäid välitööd pooleli. Üks noor sattus psühhiaatriakliinikusse ning menetlustoimingud peatati. Teise

noorega ei võimaldanud spetsialistid piisavalt kiiresti kohtumist, et noort informeerida uuringust ja küsida nõusolekut osalemiseks. Nende juhtumite lugusid rääkisid spetsialistid anonüümselt ning uuringusse on need kaasatud kaudselt laiema kontakti saamise eesmärgil.

MILLISEID POSITIIVSEID TÄHELEPANEKUID NOORED, VANEMAD JA SPETSIALISTID MÄRKASID?

Noored märkasid positiivsetena mõningaid spetsialistide suhtus- ja töömeetodeid. Üldistatult on lapsesõbralike menetluse töömeetoditega spetsialist on selline, kes ...

- arvestab, et määratud kohustus ei stigmatiseeriks noort; märkab noore ärevust ja oskab rahustada;
- on konkreetne, aga õiglane;
- suhtub nooresse lugupidavalt;
- on mõistev;
- võtab tõsiselt, mida noor räägib;
- viskab vahel ka nalja;
- on „normaalne“ ;
- jätab noorele tunde, et „ta on minu poolt“ – ehk oskab juhtida protsessi ja samal ajal noort toetada.

Vanema kogemuses positiivseid tähelepanekuid

- Enim kogeti ja mõtestati menetlusprotsessi tervikuna positiivselt, siis kui määratud kohustus oli noore ja pere jaoks vastuvõetav ning tajutud õiglasena.
- Positiivne oli spetsialisti empaatiavõime ja empaatiline lähenemine, mis aitas luua usalduslikku kontakti nii lapse kui ka vanemaga.
- Kõrgelt hinnati seda, et spetsialistid arvestavad, et menetlus ja määratud kohustus ei stigmatiseeriks noort ja tema pere.
- Esimest korda menetluses osalenud vanem või eestkostja leidis mõnes spetsialistis tuge. Sellel juhul aitas spetsialist õigusrikkumist, tagajärgi ja tekkinud kahju mõtestada ning selgitada nii vanemale kui ka noorele.
- Positiivsena hindasid vanemad seda, kui spetsialist suhtus nii neisse kui lapsesse eelarvamuste ja hinnangute vabalt.

Spetsialistide kogemuses on positiivsed tähelepanekud seotud eelkõige süsteemi korraldusega. Nad võrdlesid varasemat ja praegust olukorda ning kaardistasid olulised tendentsid:

- Rõhutati, et järjest enam on märgata seda, et kolleegid ja teised ametkonnad seavad menetlusse sattunud **abi vajava noore huvid ja vajadused esikohale**.
- Positiivne on, et ametkonnad pakuvad tuge, väljaõpet alaealisega töötamiseks ja võimalust kogemuste vahetamiseks kolleegidega (nt ümarlaua vormis).
- Positiivne on **noori kaasav mõtteviis ning praktika**, mille juurdumist toimingutes spetsialistid
- Kuigi spetsialistide läbipõlemist selles valdkonnas tuleb ette, on seda siiski vähem ning üldiselt öeldakse, et **alaealistega töötavad inimesed on n-ö südamega asja juures**. See tähendab, et väärtustatakse spetsialisti, kellel on “reaalne soov last aidata” ning et süsteem on järjest enam abivajadusele orienteeritud.
- Spetsialistid toovad esile **andeks andmise tähtsuse ja mõju noorele** – see on oluline, et

järjest enam märkavad. See tähendab, et menetluse vältel hoitakse pidevat kontakti noorega. Kui noorel pole pere tuge, siis on spetsialist rohkem valmis panustama, et noort aidata ja toetada.

- Toimunud on muutused hoiakutes – **“üks ei saa, tarvis on võrgustikku appi”** ning abivajava noore toetuseks kokku kutsutud võrgustik peab püüdma valdkonnaüleselt probleeme lahendada.
- **Koostöö võrgustikes läheb aina sujuvamaks ning paremaks.** Sellele aitab kaasa, kui võrgustikus on rollid ja tegevused selgelt kokku lepitud ning toimub kiire infovahetus.

esimese (kergema) rikkumisega ei kaasneks kriminaalkaristust, mis omakorda võib rikkuda noore tulevikuväljavaateid.

- **Taastava õigusega kooskõlas** peetakse oluliseks ka seda, et järjest enam on rõhku pandud ennetustööle ning **ennetust kui mõjutamist väärtustatakse karistuse asemel.**
- Koos sellega on järjest lisandunud **mõjutusvahendite määramisel erinevaid võimalusi.**
- Väärtustatakse **paindlikkust** nii reageerimisvõimalustes kui mõjutusvahendite määramises. See lähenemine annab võimaluse noorega koos arutada tema teo üle ning koos leida õiglasi lahendusi.

MILLISED ON PINGEKOHAD JA PEAMISED TAKISTUSED NOORTE JAOKS?

Spetsialistide hoiakud ja suhtumine nooresse

- **Turvakontrolli** toimingud võivad jätta tarbetult ebameeldiva kogemuse, kui turvatöötaja väljendab oma ebaprofessionaalset suhtumist. Samal ajal loob turvatöötaja ka suure pingeseisundi noorele ning lapsevanemale, kui turvatöötaja ei võta aega piisavalt selleks, et järgnevaid menetlustoiminguid selgitada.
- Kogemused politsei ja teiste menetlejatega võivad **vastastikku eelarvamusi ja hoiakuid luua**, mis omakorda vahelejäärmisel või kinnipidamisel tekitab noores tunde, et tema kohta antakse hinnanguid juba enne, kui ta end põhjendada saab.
- Noored on kogenud, et **spetsialist suhtub temasse eelarvamusega, naeruväärustab teda.** Samuti tunnistasid noored, et mõni spetsialist on rääkinud nendega ärritunud, kõrgendatud hääletoonil.
- Varasematest menetlustest oli noortel kogemusi või kahtlusi, et **spetsialist oli kasutanud ebaausaid võtteid** – need tekitavad järgnevates menetlustes eelhäällestuse, usaldamatuse spetsialistide suhtes.
- Hämmeldust ja suhtlusbarjääre tekitab noores see, kui spetsialist ei proovigi noorega kontakti luua menetlustoimingu ajal (nt silmsideme loomine ja otse pöördumine noore poole; enda oma rolli tutvustamine; noore seisundi, vajaduste vastu huvi üles näitamine).

Noorte vähene teadlikkus menetlusprotsessist ja -toimingute korraldusest

- **Pikk ooteperiood** toimingute vahel tekitab ärevust ja lisapingeid kodus.
- **Hirmu eelseisva ees suurendavad** eelarvamused filmide põhjal, teadmatus, kuidas toimingud tegelikult käivad ja mis on spetsialistide rollid menetluses.

- Toimingutel spetsialistid küll seletavad ja tutvustavad protsessi käiku, noore õigusi ja kohustusi ning spetsialistide rolle ja hiljem ka kohustuste täitmist, kuid ei arvestata sellega, et **seletatu ei jää ärevusest meelde**.

Tehnilised takistused

- Ekraanilt lugeda on halb, **noor ei saa keskenduda** tekstile.
- Kahtlustuses esitatu on suunatud spetsialistile, **noor vajab detailsemat lahtikirjutust** (nt varastatud esemete kohta).
- **Tõlke kvaliteet on ebaühtlane**, mistõttu ei saa noor tõlgitavast jutust tihtipeale aru. Ka võib olla probleem, kui tõlk oma rolli piiridest üle astub.
- Toiminguid **kiirustatakse tagant** (nt tekstide lugemisel või allkirjastamisel), mis annab noorele mitmeid valesignaale: neile võib tunduda, et otsused on noore osaluseta, tagaselja juba ära tehtud või midagi „**määritakse kaela**“.
- **Videosillaga menetlustoimingud** tekitavad noores ebausaldusväärset toimingu läbipaistvuse seisukohast ning loovad mentaalseid barjääre, mis takistavad spetsialistidega koostöö tegemist.
- Noores tekitab tusk ja pahameelt see, kui **menetluses tehakse vigu** (nt kirjavead tekstis, eksimused arvutiga töös mistõttu fail kustub) – miks peavad noore vanemad maksma selle eest, kui spetsialist ise eksib ja protseduur seepärast ajaliselt pikemaks venib?

Noorte vähene teadlikkus spetsialistide rollidest

- Noored ei tea, kas ja millal avaldada soovi kaitsjaga omavahel rääkida. Varasem “mittemidagiütlev” kontakt kaitsjaga mõjutab kontakti loomist ka uues menetluses: noored **ei kipu kaitsjaga omavahel vestlema** eelarvamuste ja varasemate kogemuste tõttu.
- Noored kohtuvad menetlusprotsessis **uute spetsialistidega, kelle töö sisu ja ülesandeid nad ei mõista**. Kui spetsialisti roll jääb ebaselgeks, ei teki noore ja spetsialisti vahel ka usalduslikku kontakti.

MILLISED ON PINGEKOHAD JA PEAMISED TAKISTUSED VANEMATE JAOKS?

Suhtlemisprobleemid

- **Probleeme tekkis enamjaolt spetsialisti ja vanemate vahelises suhtlemises** – nt kogesid vanemad spetsialistilt süüdistavat suhtumist.
- Vanema jaoks on lapsega juhtunu šokeeriv, mis omakorda võib muuta suhted lapsega pingeliseks. **Teadasaamine juhtunust on menetlusprotsessis vanema vaates kriitiline hetk** – millise häälestusega vanem siin on, mõjutab seda, kui koostööaldis noor menetlusprotsessis edaspidi on.
- Pere toetuseta, mitmendat korda menetluses osalenud noorte vanemad olid menetlustes kaasas vaid etapiti või veelgi kaudsemalt (nt spetsialist helistas vanemale kurssi viimiseks). Kuna nendel vanematel on tihti ka isiklike muresid, abivajadus suurem kui abi vastu võtmise soov, siis nad osalevad ja on kursis laste menetlustega kaootiliselt. **Seetõttu on lünklik nende arusaamine millises**

menetlustoimingu etapis nende laps viibib või milline olukord parasjagu on. See omakorda loob ka vanemas abituse tunnet süsteemi ees.

- Nende vanemate suhtumist iseloomustab umbusk ametnikesse, mis tuleneb eelnevast halvast kogemusest spetsialistidega. Vanem kannab oma usaldamatuse, eelarvamused üle ka lapsesse.

Vanemate vähene teadlikkus menetlusprotsessist ja -toimingute korraldusest

- Esimest korda menetluses osaleva noore vanemad kogesid etapiti **vasturääkivusi protsessi korralduse teooria ja praktika vahel** (nt kas saab toimingu eel või järel vestelda kaitsjaga).
- **Informatsioon, mida jagati, oli kas ebapiisav, erinev** või tekkis lapsevanemal tunne, et regulatsioonidest ei ole kinni peetud (nt ei saanud eestkostja aru, kes on spetsialist, kellega kohtumise oli prokurör noormehele kohustusena määranud).
- Vanemale valmistab kõige enam segadust ja arusaamatust see, **millistes menetlustoimingutes ta võib osaleda ning kes seda n-ö otsustab** (nt jäi ebaselgeks põhjendus, millega turvatöötajad ja uurija lapsevanemal toimingu juures ei lubanud kaasas olla).

Takistused info jagamisel, otsimisel

- Digipädevused ja info otsimise oskused takistavad vanematel **adekvaatse teabeni jõudmast**. Ka vanemad vajavad n-ö inimkeelseid brožüüre vms materjale, mis aitavad leida vastuseid lihtsamatele küsimustele (nt kuidas saata riideid oma vahi all olevale lapsele).

VÄLJAKUTSED JA LAHENDUSED

PROBLEEM: Mõned noored ja nende vanemad kogesid menetlustes kehvalt juhitud menetlustoiminguid või väiksemaid takistusi, mille lahendamise eest saab seista lapsesõbraliku menetluse mõtteviisist lähtuv spetsialist.

- Üldiselt leiavad spetsialistid, et lapsesõbraliku menetluse lähtepunktid on neid juhiste andmisel palju aidanud. See on mõtteviis, mis tähendab ühtlasi, et spetsialist: 1. jagab infot ja arvestab noorega (nt suhtleb noorega tema emakeeles); 2. hoolitseb, et noor saab tuge ja abi (nt abivajaduse kaardistamine); 3. korraldab menetlustoimingu lapsesõbralikult (arvestab pausidega, loob kontakti noorega, küsib peegeldavaid küsimusi).
- Oluline on, et menetlusse sattunud **abi vajava noore huvid ja vajadused esikohale seatakse** ning ka edaspidi juurutatakse lapsesõbraliku menetluse aluseid.

PROBLEEM: Noored ja nende vanemad ei oska otsida infot menetluse kohta (näiteks toimingute ja protseduuride kirjeldusi, õigusi-kohustusi, infot kohustuste ja nende täitmisega seoses). Menetlustoimingu ajal räägitu ei jää ärevuse tõttu meelde, hiljem ei teata enam, kust infot leida.

- Lapsesõbralikmenetlus.just.ee veebileht vajab nii **teavituskampaniat** kui ka **suuremat nähtavust otsingutulemustes** (kodulehe optimeerimine ehk SEO).
- Spetsialistid võiks rohkem **noortele soovitada lapsesõbralikmenetlus.just.ee** veebilehte ning **jagada muid infomaterjale**.

- Menetlusprotsessi sisenenud noorele peaks jääma **üks kindel kontaktisik, kellelt tema infot küsida saab.**

PROBLEEM: Noor pole piisavalt toetatud menetlusprotsessi jooksul, mis takistab noorel oma teo tõsidust mõistmast koos vastutuse võtmisega. Noore jaoks on oluline, et oleks keegi, kellega nendel küsimustel rääkida ja hinnangute vabalt arutleda. Probleem puudutab nii kriminaaljustiitsüsteemi laiemalt, aga kitsamalt ka lastekaitset – kõik spetsialistid, kellega noor menetluses kokku puutub, peaksid oskama noorele tema abivajadustest lähtuvalt tuge pakkuda.

- Noore jaoks on menetlusprotsessi algus faas (nt vahele jäämine turvatöötajale) võtmetähtsusega, sest selles kogetu häälestab järgnevale protsessile. Seetõttu on oluline, et turvatöötajad jt **rikkumise vahetult tuvastanud spetsialistid, oleksid ettevalmistatud tööks alaealistega** (nt läbinud spetsiaalsed koolitused) ja tunneksid lapsesõbraliku menetluse põhimõtteid.
- Oluline on menetlejaid koolitada, et nad iga oma otsust ja nende tagamaid noortele ja vanematele selgitaks.
- Tihti puudub noorel tugi- või usaldusisik. Tuleks leida lahendusi, et **keegi oleks iga noore jaoks menetlustes olemas.** Tugi- või usaldusisik on see, kellega hinnangute vabalt rääkida. Selleks võib olla keegi noore tugivõrgustikust (nt lastekaiste töötaja, koolipsühholoog või sotsiaaltöötaja), parimal juhul tema pereliige.
- **Lapsekeskse menetluse põhimõtete järjepidev tutvustamine ja juurutamine** spetsialistide hulgas nii uute töötajate sisseelamisel kui korduvate koolituste jms ühisürituste vormis.

PROBLEEM: Noor kogeb menetluses erinevaid tehnilist laadi takistusi (nt tekstide vormistus ja sisu ei ole n-ö lugejasõbralikul viisil esitatud; videolahendused ei võimalda piisavalt turvalist privaatset vestlust kaitsjaga jms), mis loovad umbusku süsteemi läbipaistvuse, erapooletu ja võrdse kohtlemise küsimustes ning seetõttu võivad süvendada usaldamatust süsteemi ja menetlejate suhtes.

- Pöörata suuremat tähelepanu **tõlketeenuste kvaliteedile**, sest uuringus nägime, et tõlge võib olla esitatud ebahõltselise kvaliteediga ning noor kurdab, et ta ei saanud tõlgitust aru, kuid samas ei julgenud noor ka toimingute ajal sellele tähelepanu juhtida.
- **Riigi õigusabi alaealiste esindamises kriminaalmenetlustes vajab mõningast ümberhindamist:** kurdeti nii rahastamise (nt väike tasu, mis ei motiveeri) kui ka korraldamise (nt puudub võimalus tasustatud korras võrgustikutöös, ümarlaudadel või kokkulepe lõpetamisel osaleda) kitsaskohtade üle. Kuigi advokaatidele on mõeldud alaealistega tööks spetsiaalsed koolitused, on küsimus eelkõige riigi õigusabi teenuse tasustamise korras, mis piirab võimalusi, et noor ja tema vanem saaks advokaadiga soovi korral põhjalikumalt vestelda, konsulteerida.
- Kuna kahtlustused, lõpetamiste määrused jms dokumendid on koostatud spetsialisti vaates, on noorel ja vanemal tekste raske mõista. Lugemist raskendab see, kui tekst pole liigendatud, vormistatud n-ö lugejasõbralikult. Neid takistusi aitab lahendada see, kui **dokumentide vormides oleks juba eraldi vormistatud „lahter“ kõige olulisema infoga**, millele noore pilk peale jääb (nt eraldi välja toodud kontaktid, kellelt saab lisainfot küsida või mis on kohustus).
- **Arendada tuleks videosillaga tehtavate toimingute tehnilisi lahendusi**, selleks et õigusrikkuja kasutajakogemus oleks turvalisem ja kvaliteetsem.

PROBLEEM: Spetsialistid muretsevad, kuidas korraldada vaimse tervise probleemidega noore õigusrikkumise menetlust ja abistamist võimalikult toetavalt.

- Tihti ei osata märgata ja arvestada noorte vaimse tervise probleemidega. Tähelepanu tuleks pöörata sellele, **kas ja kuidas liigub info noore vaimse tervise seisundi, diagnooside, lisavajaduste vms osas noorega kaasas** menetlustoiminguid tegevate spetsialistideni.
- Spetsialistid on ka hädas vaimse tervise probleemide korral noorele tugiteenuste leidmisega – selles osas tuleks **piirkondlikke teenuste kättesaadavust parandada** (nt Narvas ei ole lastepsühhiaatrit).

PROBLEEM: Noored n-ö kukuvad teenuste vahele, sest üleminek ühelt teenuselt teisele ei ole noore jaoks sujuvalt korraldatud.

- Menetluste lõpus tuleks selgelt fikseerida, mida noor edasi tegema hakkab. Sellel **paberil peavad kajastuma nii tingimused** (kohustuse sisu, ajaraam jms) kui ka **kontaktid** (kelle poole peab edasi pöörduma).
- Kuna noor tajub aega, mis jääb menetlustoimingute vahel väga pikana, siis on oluline, et teenusele **suunamine toimuks kiiresti** ja et see teenus oleks noore jaoks n-ö kodu ligidal.

PROBLEEM: Noortele ja nende peredele pakutakse küll tugiteenuseid, kuid tihti on probleemiks teenuste kättesaadavuse ebaühtlus piirkonniti. Nt tunti konkreetses piirkonnas vajadust lastepsühholoogi järele.

- **Tugiteenuste kättesaadavust piirkonniti ja ka keelepõhiselt tuleks parandada.** See tähendab spetsialistide riiklike tellimuste suurendamist kõrghariduses ning ka kohaliku omavalitsuse tasandil rahastusküsimuste läbirääkimisi. Eesmärk on, et abi vajadusest lähtudes, on noorele tugi kogu protsessi kestel ja ka hiljem olemas.
- Rohkem võiks olla **programme, mis sõltuvusprobleemidega** noortega tegelevad.

PROBLEEM: Ühiskonnas ja avalikus diskursuses räägitakse ikka peamiselt karistamisest, mistõttu ka lapsevanemad hindavad ning võrdlevad oma lapse kohustusi teiste sõprade süütegudega selle asemel, et aidata noorel mõista oma teo ja tagajärje seost.

- Taastava õiguse kohta teadlikkust ja selle väärtust ühiskonnas tuleks tõsta **positiivsete näidete, n-ö edulugude** rääkimise kaudu.

PROBLEEM: Enamike uuringus osalenud noorte ja ka mõningate vanemate jaoks olid spetsialistide valitud sekkumised, mõjutusvahendid ja karistused ebaefektiivsed. Need ei töötanud eelkõige mitmendat korda menetluses osalejate n-ö ringist välja aitamiseks.

- **Ühtlustada kohustuse läbirääkimise süsteemi ja lahendusi.** Mis vormis info kohustuse kohta on esitatud ja kust saab noor hiljem soovi korral veel lisainfot või oma küsimustele vastuseid?
- Mitmed **mõjutusvahendid vajaksid stabiilset ja üleriigilist rahastust**, sest neid teenuseid pakkuvad organisatsioonid ja spetsialistid tegutsevad mittejärjepideva projektirahastuse toel mõnes üksikus piirkonnas.

- Üle tuleks vaadata **riiklikud tellimused ja koolitamisvõimalused**, näiteks (venekeelsete) lastepsühholoogide ja -psühhiaatrite osas.
- Spetsialistid töid välja ka teenuseid, mis vajaksid arendamist: **nn alternatiivsed teenused, mis võiks eelneada kinnisesse lasteasutusesse suunamisel ja jätkuteenused kinnisest lasteasutusest naasvale noorele**. Suurim murekoht, mis vajab lahendamist on alternatiivi leidmine neile noortele, kes on koolikohustuse täitnud, kuid keda mõjutusvahendi puudumisel tuleb saata vanglasse.
- Lisaks soovivad spetsialistid juurde nii **“pehmeid” mõjutusvahendeid kui ka kergemate probleemidega tegelevaid programme** (nt midagi vahepealset MDFT teraapia ja psühholoogi külastusele).
- Mõjutusvahenditele peaks **järgnema hindamine** – mis selle tulemusel muutus noore kogemuses.

PROBLEEM: vanemad leiavad, et nad ei ole piisavalt menetluses kaasatud. Sama vanemate vähest kaasatust ning sellest tulenevat vähest vanemate poolset vastutuse võtmist heidavad ette ka spetsialistid.

- Toimivate heade praktikatena näevad spetsialistid lapsevanemaid ja tervet õigusrikkuja peret **toetavaid teenuseid** (nt mainiti nii MDFT-teraapiat, Papaveri Nõustamise- ja Koolituskeskuses pakutavaid teenuseid kui Paarisuhete Rahulolu Edendamise Programme ehk PREP-koolitusprogramme), kuid endiselt on võtmeküsimus, kuidas lapsevanemaid nendele programmidele suunata ja neid osalema saada. Teatakse, et (nt lastekaitse) ettekirjutuste vormis tehtud suunamised ei ole hea lahendus, kuid endiselt otsitakse head meetet.
- Menetlejad peaksid **vanemale ja perele võrdselt tähelepanu pöörama**: nt pere ja noore abivajaduste kaardistamisel, taustakontrolli tegemisel vaadata lisaks noorele ka pere toimetulekut.
- Menetlejad peaksid arvestama, et vanem tahab saada terviklikku ülevaadet menetlusest, tagajärgedest. **Suure pildi nägemine, aitab vanemal ka menetlusprotsessis kaasas olla, vastutust võtta.**

PROBLEEM: spetsialistid on kogenud, et kolleegid ei võta oma rolli piirides vastutust. Tihti on probleemiks see, et spetsialist ei näe suuremat pilti, kuhu tema töö selle noorega laiemalt paigutub. Probleemne on ka spetsialistide koostöö, mille puhul tajutakse, et alati see ei lähtu noore huvidest.

- Kõrgelt hinnati seda, et ametkondades on spetsialiseerumised eraldi alaealiste tööle. See tähendab ka ametkonna poolt tuge, väljaõpet alaealistega töötamiseks.
- Spetsialistid töid välja ka, et kogemuste vahetamise ametkondade üleselt on väga oluline. Nt ümarlaudade vormis kohtumisi võiks kasutada laiemaltki.
- **Ühiskoolitused** kõigile alaealistega tegelevatele spetsialistidele, et soodustada infovahetust, kollegiaalseid suhteid, tutvumist.
- Spetsialistide läbipõlemise, kaadrivoolavuse ja madala töömotivatsiooni ennetamiseks peaks ametkonnad hoolitsema rohkem oma **töötajate toetamise** eest nt supervisioonide vormis.
- **Ootuste juhtimisega** tuleks rohkem tegelda nii ametkondade vaheliselt kui ka võrgustikus spetsialistide seas.
- Tuleb tagada, et asutustevaheline, aga ka erinevate tasandite (nt KOV ja piirkondlik, riiklik) **vaheline koostöö oleks sujuv** ning seejuures ei oleks liiga palju takistavat bürokraatiat (nt mitmeid kinnituskirju vajavaid avaldusi).

PERE TOETUSEGA, ESIMEST KORDA MENETLUSES OSALEJA TEEKOND

LEGEND

- noore vaade
- vanema vaade
- murepunkt noore kogemustes
- murepunkt lapse-vanema kogemustes

VAHELE JÄÄMINE & KINNIPIDAMINE

TOIMINGUD POLITSEIS

TOIMINGUD PROKURATUURIS

KOHUSTUSE TÄITMINE

RÕHMUS

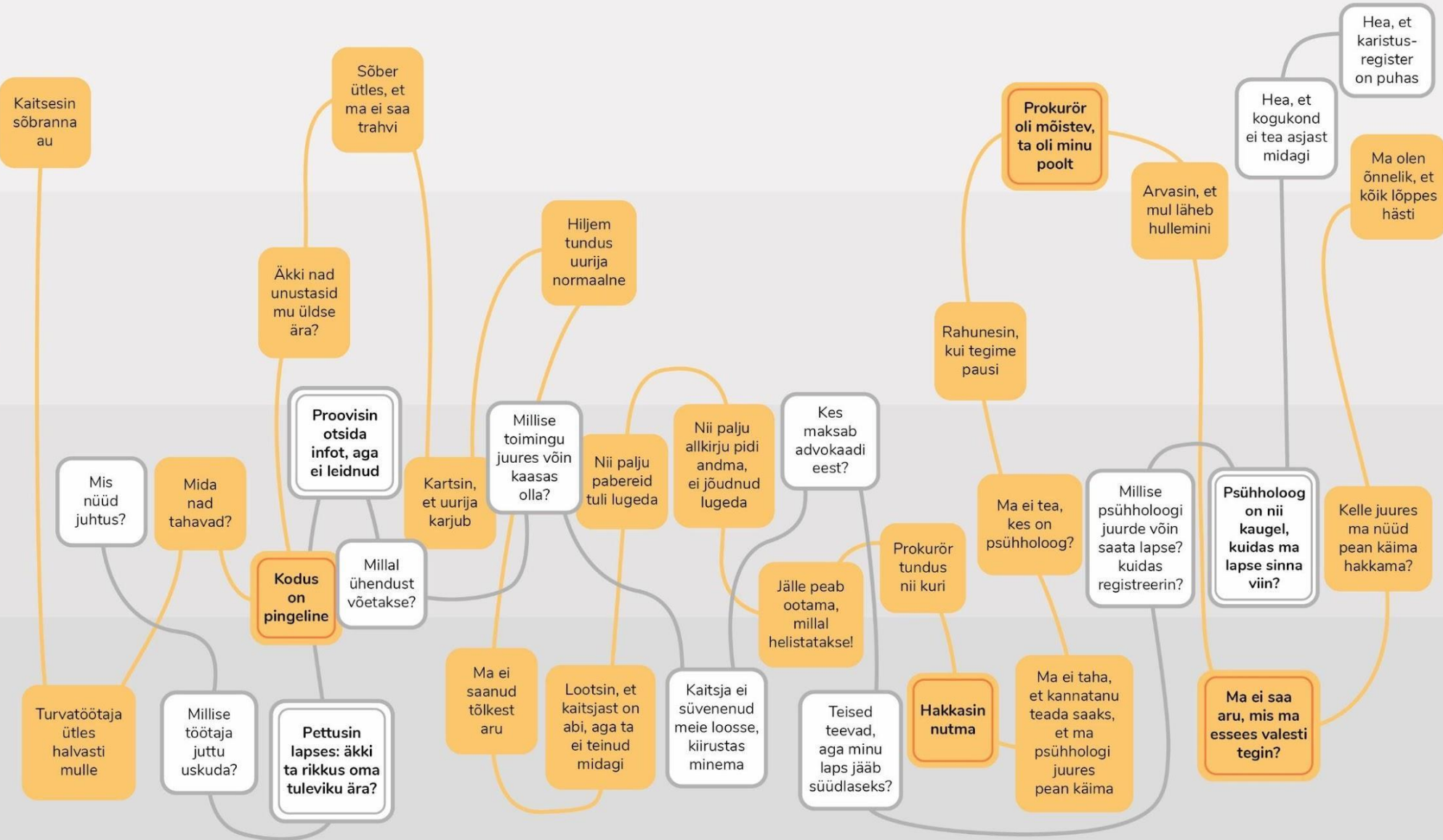
RAHULOLEV

ÄREV

PAHANE

PERE TOETUSETA, MITMENDAT KORDA MENETLUSES OSALEJA TEEKOND

LEGEND

- noore vaade
- vanema vaade
- murepunkt noore kogemustes
- murepunkt lapse-vanema kogemustes

EELMISED KOGEMUSED

VAHELE JÄÄMINE & KINNIPIDAMINE

TOIMINGUD POLITSEIS

TOIMINGUD PROKURATUURIS

KOHUS

KOHUSTUSE TÄITMINE

